

Klassik musiqalarni jaz musiqasiga aylantirib chalishning nazariy asoslari

Shodiyona Azizovna Erkinova
Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti

Annotatsiya: "Folklor" soʻzi bilan bogʻliq tushunchalar oʻziga xos xususiyatlarga ega, bu soʻzning Evropa maʼnosiga har doim ham oʻxshamaydi. Shimoliy Amerikada ham, Janubiy Amerikada ham alohida sharoitlarda yangi jamiyat va yangi madaniyat shakllandi va metropoldagidan farq qiladigan madaniy va tarixiy naqshlarni keltirib chiqardi. Jazz borligining boshidanoq bahs-munozaralar, baʼzan hatto shiddatli mavzu boʻlib kelgan. Musiqa ijodining tan olingan va jahon miqyosida keng tarqalgan turiga aylangan bugungi kungacha u tadqiqotchilar oldida juda koʻp muammolarni qoʻymoqda.

Kalit soʻzlar: folklor, klassik, jaz, nazariya, jahon musiqasi, musiqa ijodi, madaniy tarix, evropa musiqasi, nazariy asos

The theoretical basis of playing classical music by turning it into jazz music

Shodiyona Azizovna Erkinova
Bukhara Institute of Psychology and Foreign Languages

Abstract: The concepts associated with the word "folklore" have their own characteristics, which do not always resemble the European meaning of the word. In both North America and South America, a new society and a new culture were formed under special circumstances, and produced cultural and historical patterns that differed from those of the metropolis. Jazz has been a subject of controversy, sometimes even violence, since its inception. To this day, it has become a recognized and widespread type of musical creation, and it poses many problems for researchers.

Keywords: folklore, classical, jazz, theory, world music, music creation, cultural history, European music, theoretical framework

Jazz borligining boshidanoq bahs-munozaralar, baʼzan hatto shiddatli mavzu boʻlib kelgan. Musiqa ijodining tan olingan va jahon miqyosida keng tarqalgan turiga aylangan bugungi kungacha u tadqiqotchilar oldida juda koʻp muammolarni qoʻymoqda.

Jazz bilan bog'liq eng munozarali masalalardan biri uning ta'rifi bo'lib, u hali ishlab chiqilmagan. Ko'pincha "professional musiqa san'ati" iborasi jazz ta'riflarida uchraydi. Shunday qilib, musiqiy lug'at uni "professional musiqa san'atining bir turi" deb ataydi. Ushbu ta'rifga ba'zi aniqlovchi parametrlar qo'shiladi. Avvalo, geografik va xronologik, masalan: "Jazz - bu 19-20-asrlar bo'yida Yevropa va Afrika musiqa madaniyatlarining sintezi natijasida paydo bo'lgan va dastlab boshqa xalqlar orasida o'zini namoyon qilgan professional musiqa san'atining bir turi.

AQSHdagi Grove. Deyarli aynan shunday ta'rif "Jaz, rok va pop musiqasining qisqacha entsiklopedik lug'ati"da ham mavjud. Ba'zi ta'riflar ijodning mohiyatini oydinlashtiradi: "Jazz, birinchi navbatda, musiqaning bir turi", ular shuningdek, musiqiy xususiyatlarni - belanchak, ritm va ovoz ishlab chiqarishning alohida turini o'z ichiga oladi (ta'riflar). M.Stearns, I.Berendt, L.Bernstein, L.Pereverzeva, M.Gridley, G.Zaitsev, A.Chernyshova va boshqalar). Ayrim olimlar, aksincha, hech qanday aniq tasnifga murojaat qilmaganlar, jazzni badiiy va musiqiy ijodning asosi yoki turi deb atashgan (V.Konen, V.Sargent, M.Xarrison).

Shuni ta'kidlash kerakki, AQSh madaniyatiga nisbatan "folklor" so'zi bilan bog'liq tushunchalar o'ziga xos xususiyatlarga ega, bu so'zning Evropa ma'nosiga har doim ham o'xshamaydi. Shimoliy Amerikada ham, Janubiy Amerikada ham alohida sharoitlarda yangi jamiyat va yangi madaniyat shakllandi va metropoldagidan farq qiladigan madaniy va tarixiy naqshlarni keltirib chiqardi. V.D.Konen o'z tadqiqotida AQSHda ingliz-keltlar xalq musiqasining kelib chiqishi asosan kundalik musiqa yaratishning xalq bo'lmagan yarim professional shakllariga, 17-asrda Angliyadagi cherkov qo'shiqchiligiga borib taqalishini ta'kidlaydi. Oq tanlilar folklori yonida afro-amerikaliklarning folklor musiqasi shakllangan bo'lib, u o'z ta'sirini o'tkaza olmadi.

Afro-amerikaliklar folklorining ko'p qismi argentinalik musiqashunos va folklorshunos Karlos Vega nazariyasi bilan izohlanadi, chunki ikkala Amerikadagi ijtimoiy-madaniy vaziyat o'xshash edi. Ushbu nazariyaga ko'ra, Amerika qit'asida qarama-qarshi yo'nalishdagi ikkita jarayon aniq ko'rinadi - "pastlash" va "ko'tarilish". Asosiysi

- "ma'rifiy" davralarda, yirik shaharlar madaniyatida mavjud bo'lgan musiqiy materialning "kesilish", folklorlash jarayoni. Va ikkinchisi, unchalik katta emas,

- "ko'tarilish" jarayoni, plyonkalar harakati madaniyat qishloqdan shaharga, havaskor madaniyatdan professional madaniyatgacha.

Amerika Qo'shma Shtatlaridagi afro-amerikaliklar madaniyati sohasida biz jazzning kelib chiqishi va jazzning dastlabki davri misolida har ikki yo'nalishdagi harakatni ko'rishimiz mumkin.

Ruhoniylar qora tanli amerikaliklar tomonidan moslashtirilgan Puritan madhiyalaridan tug'iladi. Ularda ruhiy madhiyalar folklorlashtirilgan shaklda taqdim etilgan bo'lib, afro-amerikalik xalq qo'shiqlarining belgilari va ovoqli ishlab chiqarish

texnikasi bilan to'yingan. Keyin 19-asrning oxirida mashhur muhitdan ular kontsert sahnasiga chiqishdi.

Pianino uchun mo'ljallangan raqs musiqasi salonlardan mashhur muhitga "tushadi" va klassik pianizmdan aniq uzoq bo'lgan ba'zi modellarga ko'ra, musiqani quloq bilan ijro etish mumkin bo'lgan "perkussiya" uslubi bo'lgan ragtaymga aylanadi. Lekin havaskor negrlar ijrosidagi ragtaymlar bilan bir qatorda ular professional bastakorlar tomonidan yozilgan va nashr etilgan, kontsert ansambllari esa ularni ijro eta boshlaydi.

Shunga o'xshash jarayonlar teatr tomoshalarida musiqa bilan ham sodir bo'ladi. Minstrel shoularida teatr musiqasi kichik ansambllar ijrosidagi kundalik raqslardan iborat. O'zlarining Evropa prototiplaridan ular afro-amerikaliklar muhitiga kirib, o'zlarining xalq musiqasining xususiyatlarini oladilar. Va keyin jazzning kelib chiqishi musiqiy asarlarning biriga aylanadi.

Jazz, shubhasiz, XX asr musiqasining eng muhim va o'ziga xos hodisalaridan biridir. Musiqiy ijodning tarixan shakllangan turli shakllari - og'zaki va yozma, folklor va kasbiy, ko'plab milliy urf-odatlar, maktablar, yo'nalishlarning turli chorrahaları uyg'unligi tadqiqotchilar o'rtasida "haqiqiylik", o'ziga xos fazilatlar, mohiyati, roli va o'rni to'g'risida tortishuvlarni keltirib chiqaradi. Bu san'atning musiqa madaniyatida XX asr. Musiqiy jazzni qaysi turga bo'lish kerakligi, u "yuqori", "akademik" klassika va ommabop, qiziqarli musiqaga qanchalik yaqin ekanligi, jazzning jiddiy, professional musiqaning xususiyatlarini qay darajada o'zlashtirganligi haqida aksiologik munozaralar davom etmoqda. , elita va demokratik san'at. Va bugungi kunda, 20-asrning oxirida, jazzning ilmiy ta'rifi muammosi o'z dolzarbligini yo'qotmaydi.

Shu va boshqa savollarga javob izlash, tabiiyki, uslubning fundamental musiqiy kategoriyasiga, ma'lum bir ijodkorlar doirasi yoki alohida ijodiy shaxsning musiqiy hodisalarining o'ziga xos sifatini aks ettiruvchi tushunchaga murojaat qilishga olib keladi. Jazz uslubi muammosini nazariy tushunish bizga jazzning mohiyatini, uning ishlash va rivojlanish qonuniyatlarini tushunishga yordam beradigan modellashtirish tavsifi darajasiga erishishga imkon beradi. Ushbu tadqiqot g'oyasi shunday shakllangan.

Asarning nazariy muammosi bugungi kunda jazz uslubini o'rganish bilan bog'liq holda yuzaga kelgan vaziyatdan kelib chiqadi. Uning rivojlanishi bir qator uslubiy va amaliy muammolarni hal qilishni o'z ichiga oladi. Va bu ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Jazzni zamonaviy madaniyatning umumiy kontekstiga moslashtirish, uning tadqiqotini 20-asr musiqasining estetik naqshlari darajasiga olib chiqish uchun uslubning fundamental toifasiga murojaat qilish kerak. Jazz uslubi muammolarini

nazariy tushunish bizga jazz mohiyatiga adekvat yo'lni aniqlash imkonini beradigan tahlil darajasiga erishishga imkon beradi.

Jazzda uslubning tuzilishini o'rganish, uni tahlil qilishning asosiy tamoyillarini ko'rsatishdir. Tabiiyki, asar o'ziga xos jazz musiqasiga, o'ziga xos musiqiy materialga asoslangan. Ammo bu savollarni hal qilish jazzning tarixiy evolyutsiyasi haqida aniq tasavvurga ega bo'lmasdan kerakli natijalarga olib kelmaydi. Shu bois mazkur tadqiqotda muammoni ikki jihat – nazariy va tarixiy-madaniy jihatdan qo'yish tabiiy bo'lib chiqdi.

Jazzda uslubni tadqiq qilishni "uslub" tushunchasining mazmuni va mazmun doirasini oydinlashtirishdan boshlash maqsadga muvofiqdir. Ammo zamonaviy san'atshunoslik va an'anaviy musiqashunoslik tomonidan uslub nazariyasi ancha keng, batafsil va ko'p jihatdan ishlab chiqilgan bo'lsa, jazzga oid nazariy adabiyotlarda uslub tushunchasiga ilmiy baho hali yetarlicha shakllanmagan. Va jazz tarixi va nazariyasi bo'yicha biron bir didaktik qo'llanma, biron bir asar bu atamasiz bajarilmasa ham, uni jazzda talqin qilish bir ma'nodan uzoqdir.

Ko'rinib turibdiki, hozirgi holatni an'anaviy musiqa fanining atamaları, tushunchalari va kategoriyalari har doim ham jazz amaliyotiga to'liq mos kelmasligi bilan izohlash mumkin. Shu sababli, har qanday an'anaviy nazariy kontseptsiyani jazzga nisbatan qo'llash, qoida tariqasida, uning ma'no doirasini, izohlar va chekinishlarni aniqlashtirishni talab qiladi. Xuddi shu narsa "musiqiy uslub" tushunchasini jazzga nisbatan talqin qilishda sodir bo'ladi: uning turli talqinlari tadqiqot yondashuvlaridagi farq bilan emas, balki jazzning chuqur o'ziga xosligi va evolyutsiyasining o'ziga xosligi bilan bog'liq. Yevropa musiqa madaniyati doirasida an'anaviy musiqashunoslik tomonidan ishlab chiqilgan uslub nazariyasi jazz bilan bog'liq holda aniq g'oyalar, tushunchalar va formulalar bilan to'ldirilishi zarur.

Quyidagi fikrlar jazz musiqasida uslub tushunchasini aniqlashda asosiy ko'rinadi. Jazz - bu nafaqat ma'lum bir nomlar doirasi, ma'lum bir asboblari, janrlari, musiqa mazmuni turlari. Tadqiqotchi uchun jazz o'ziga xos musiqiy masala, maxsus qonunlar va maxsus vositalar asosida qurilgan musiqiy matn: metr va ritm, garmoniya va modal tizim, asboblari va tovush ishlab chiqarish, mato va kompozitsiya bu erda boshqacha ko'rinadi.

Jazzning o'ziga xosligi uning kelib chiqishi G'arbiy Evropa musiqa san'atining negr folklorining sintezi bilan bog'liqligi bilan belgilanadi. Bir tomondan, jazzning bir asr davomida evolyutsiyasi Evropa professional madaniyati bilan o'zaro aloqada sodir bo'ldi, bu jazz tilini boyitib, uning ekspressiv imkoniyatlarini kengaytirdi. Boshqa tomondan, jazz har kungi mashhur musiqaga, ibtidoiy folklorga qo'shni bo'lib, afrikalik badiiy elementlarni doimo saqlab qoladi. Undan improvizatsiya barcha xalq musiqa san'atining sifati sifatida olingan.

Jazz musiqasining butun tarixi uning kelib chiqishidan to hozirgi kungacha improvizatsiya bilan bog'liq, garchi jazz improvizatsiya boshlanishi bilan chegaralanmagan. Va shunga qaramay, ko'pincha jazz og'zaki improvizatsiya madaniyati sifatida tavsiflanadi, unda badiiy ma'lumotlar ko'plab versiyalarda, "asosiy matn" ning takroriy takrorlanishi jarayonida mavjud.

Jazzning nisbatan qisqa tarixida G'arbiy Evropada professional akademik musiqa san'atining rivojlanishiga xos bo'lgan bir qator muhim tendentsiyalarni, stilistik masalalar sohasida bir qator umumiy xususiyatlarni keltirib chiqaradigan tendentsiyalarni aniqlash mumkin. Shunday qilib, barcha musiqa madaniyatlari o'z taraqqiyotining dastlabki bosqichlarida an'anaviylik bosqichi deb atash mumkin bo'lgan bosqichni bosib o'tgan. Xuddi shu umumiy yadroni jazz misolida ko'rish mumkin. Asrning boshida negr folklorining tubida vujudga kelgan va Amerika zaminida singan negr va yevropa musiqa an'alarini sintez qilgan jazz xalq san'ati sifatida bir muncha vaqt mavjud bo'lgan. U har qanday xalq san'ati qonuniga ko'ra rivojlanib, o'ziga xos muhim xususiyatlarni - anonimlik, og'zaki, improvizatsiya va shuning uchun musiqiy badiiy matnlar mavjudligining o'zgaruvchan tabiatini meros qilib oldi.

Yevropa an'alarining akademik musiqasiga o'xshash xalq shakllaridan murakkab kompozitsion tuzilmalarga nisbatan tez evolyutsiya jazz musiqasida uslub va stilistik yo'nalishlarning shakllanishining o'ziga xos xususiyatlarida o'z izini qoldirdi. Bir qator ijtimoiy-tarixiy sabablar ta'sirida jazz tezda professional san'at maqomiga ega bo'ldi. Shu bilan birga, jaz musiqachilarining o'ziga xos, individual uslublarini topishga intilishi jazz stilistikasida ham tub o'zgarishlarni keltirib chiqardi - musiqiy matnda yozilgan mualliflik aranjirovkasining ortib borayotgan roli bilan tilning murakkablashishi uning paydo bo'lishini bevosita kutgan. kompozitsiyaning keyingi davrida, individual ijroga boy.

Shunday qilib, jazzning qisqa tarixida ko'plab stilistik yo'nalishlar va uslublar shakllandi. Ularning shakllanish jarayonini kuzatish ushbu tadqiqotning asosiy vazifalaridan birini belgilab berdi. U jazz uslubining rivojlanishiga hissa qo'shgan mexanizmlarni aniqlashga qaratilgan.

Jazz nazariyasida uslub estetik kategoriya maqomini olishi uchun jazz musiqasini o'rganishning turli usullari va yondashuvlarini birlashtirish zarur. Ya'ni: uslubning aniqlovchi omillarini aniqlash uchun etarli ma'lumot beradigan ko'plab faktik materiallarni didaktik qo'llanmalardagi tasdiqlangan g'oyalar bilan birlashtirish, uslubni belgilovchi omillarni tizimlashtirish. Muayyan musiqiy matn, musiqaning o'zi orqali tadqiqotchiga ochib berilgan dunyoqarash va muallifning dunyoni idrok etishi dunyo tasvirining faqat bilvosita dalillar, turdosh san'atlar orqali tushunish mumkin bo'lmagan o'ziga xos tomonlarini tushunishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Дизели мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. *Science and Education* 3 (9), 416-421.
2. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. *Science and Education* 3 (10), 533-539.
3. КБ Холиков. Аксоны и дендриты в развивающийся музыкально психологического мозга. *Science and Education* 4 (7), 159-167
4. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (8), 145-150.
5. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
6. КБ Холиков. Важнейшие полифонические формы многоголосных произведений. *Scientific progress* 2 (4), 557-562
7. КБ Холиков. Рост аксонов в развивающийся музыкально психологического мозга в младшем школьном возрасте. *Science and Education* 4 (7), 223-231
8. КБ Холиков. Ответ на систему восприятия музыки и психологическая состояния музыканта. *Science and Education* 4 (7), 289-295
9. КВ Kholikov. The role of theory and application of information systems in the field of theory, harmony and polyphony of music. *musical education - Web of Science*, 1044-1051.
10. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311
11. К.Б. Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. *Журнал Scientific progress* 2 (№ 4), 955-960.
12. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. *Science and Education* 3 (5), 1556-1561.
13. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. *Science and Education* 3 (5), 1570-1576.
14. К.Б. Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. *Science and Education* 3 (5), 1562-1569.
15. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. *Science and Education* 3 (5), 1326-1331.
16. КБ Холиков. Внимание и его действие обученному музыканту и оценка воспроизводимости тренировок. *Science and Education* 4 (7), 168-176

17. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (5), 1549-1555.
18. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. *Science and Education* 3 (5), 1542-1548.
19. К.Б. Холиков. Проект волевого контроля музыканта и воспроизводимость музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 189-197
20. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037.
21. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. *Science and Education*. 3 (3), 1026-1031.
22. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025.
23. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101.
24. К.Б. Холиков. Необходимые знания в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957.
25. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. *Scientific progress*. 2 (№3), pp. 734-742.
26. К.Б. Холиков. К вопросу вокальной музыки об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress*. 2 (№ 3), pp. 1087-1093.
27. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучения в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118.
28. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374.
29. К.Б. Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194.
30. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200.